

Till
Utbildningsdepartementet

2023-04-26

Remissyttrande till Skolverkets förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027 (U2022/03951)

Waldorfskolefederationen (WSF) är en intresseorganisation för de ca 40 waldorfskolor som finns i Sverige. Waldorfskolefederationen samarbetar också med representanter för Montessori- och Freinet-skolorna inom ramen för Idéburna skolors riksförbund (ISR) i syfte att bevaka frågor som berör pedagogisk mångfald och alternativ pedagogik.

Waldorflärarhögskolan (WLH) är idag den enda institution som erbjuder utbildningar till waldorfförskollärare och waldorflärare. Utbildningarna är offentligt finansierade och ger behörighet att arbeta i waldorfpedagogisk förskola/skola. De står under tillsyn av UKÄ. Waldorflärarhögskolan har en unik position vad gäller pedagogiska alternativ. Vi är också del av ISR inom vilket vi arbetar för att stärka de idéburna pedagogiska alternativens möjlighet att bedriva förskola/skola inom det svenska skolväsendet.

Inledning

Vi kommenterar först förslaget i sin helhet och lyfter därefter fram några enskilda punkter i Skolverkets förslag. Avslutningsvis tar vi upp frågan om utvärdering och beprövad erfarenhet.

Kommentar till förslaget i sin helhet

Vi menar, liksom Skolverket att det naturligtvis är viktigt att man i utbildningsväsendet arbetar med digitala verktyg och lärresurser och att man har den kompetens som krävs för detta. I detta ligger också att veta när man *inte* ska använda digitala verktyg och lärresurser. Vi är även medvetna om att det handlar om många olika kompetenser på olika nivåer. Detta beskrivs också utförligt i Skolverkets förslag.

Vad allt detta kan komma att betyda för barn, elever, förskollärares och lärares arbete blir dock inte tydligt i den här föreslagna strategin. Skolverket framhåller att denna strategi endast är ett första steg och att det efter att den är beslutad ska det tas fram en plan:

”Som sektorsansvarig myndighet för skolväsendets digitalisering planerar Skolverket att under 2023 ta fram en plan för och genomföra implementeringen av den digitaliseringsstrategi för skolväsendet som beslutas av regeringen. Syftet med implementeringen är att göra strategin känd, accepterad och tillämpad av målgruppen och andra relevanta aktörer.” (s. 17)

Det är begripligt att det behövs en mer konkret plan för implementeringen. Problemet med Skolverkets strategiförslag är dock att den är så övergripande att det är svårt att ta ställning till dess innehåll just för att den inte säger mycket om vad den konkreta implementeringen kan komma att betyda för alla berörda verksamheter. Den öppnar för väldigt olika omfattning och nivå och man ges här inte reell möjlighet att bedöma eller yttra sig till vad som komma skall.

Det är självklart att barn och elever ska ha en utvecklande förskola och skola. En miljö där de ska lära sig det de behöver både idag och framöver. Detta innebär att det inte får bli ett alltför ensidigt fokus på digitalt arbete inom framför allt förskola och de tidiga skolåren.

Vi ställer oss naturligtvis positiva till att pedagoger ska ha tillräckliga kunskaper om digitaliseringens olika delar. Utan tillräckliga kunskaper görs inte välgrundade pedagogiska val. För detta krävs sannolikt fortbildningsinsatser. Men det är också väsentligt att fortbildning inom detta område inte innebär minskat fokus på andra, för barn och elever väsentliga inslag. Förskollärare och lärare bör, som en del av sin professionsfrihet, ha möjlighet att bedöma när och hur digitala verktyg är lämpliga.

Vi förstår att det inte ligger inom Skolverkets uppdrag att här ta upp frågan om finansiering. Trots detta vill vi ändå lyfta denna fråga. Det gäller kostnader för såväl upphandlingskompetens som faktisk utrustning, med mera. Vi vet att många förskolor och skolor har svårt att idag få resurserna att räcka till. I vissa kommuner måste man vid den tidpunkt som detta remissyttrande skrivs säga upp lärare på grund av att pengarna inte räcker. Att då eventuellt öka kraven på digital teknik kan leda till allvarliga felprioriteringar i verksamheterna och sämre kvalitet för barn och elever.

Vi är också medvetna om att Skolverket inte råder över formuleringen ”Riksdagens mål är att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter” (s. 4). Men vi tillåter oss ändå att ställa frågan vad det ska innebära för förskolor och skolor. Och det blir särskilt viktigt att just i förskola och skola fundera på om ”rimligt” snarare än ”mest” leder till att bli ”bäst”.

Kommentarer till delar av förslaget

Här berör vi följande punkter: Barns och elevers ålder och mognad, balansen mellan digitala lärresurser och annan undervisning, kompensatorisk skola samt utvärdering.

Barns och elevers ålder och mognad

Det skrivs på flera ställen i Skolverkets förslag att man i arbetet med digitala verktyg ska ta hänsyn till barns och elevers ålder och mognad (se till exempel s. 7, 9 och 13).

Det nämns också att särskild hänsyn behöver tas till de risker som finns för yngre barn: ”Valet och användningen av digitala lärresurser i förskolan behöver ske med särskild hänsyn till de risker som finns för yngre barn.” (s. 13)

Även vi menar att barns ålder och mognad har stor betydelse för när och hur man arbetar med digitala verktyg. Det som inte blir tydligt i Skolverkets förslag är dock hur de menar att man ska se på ålder och mognad. Grundar man sig på någon speciell utvecklingsmodell eller någon specifik forskning? Detta framkommer inte.

Det förs en debatt om det digitala i förskola och skola. WHO går så långt att man rekommenderar att barn under två år inte ska ha någon skärmtid alls. Även Svenska barnläkarföreningen har förordat försiktighet vid användning av digitala verktyg för de yngsta barnen. Trots detta finns det i Sverige krav på digital teknik även tidigt i förskolan. Vi anser att det är angeläget att Skolverket i den kommande planen inte ökar omfattningen av hur den digitala tekniken används i framför allt förskolan. Det finns tvärtom möjligen skäl att begränsa skärmtiden för de yngsta.

Balansen mellan digitala lärresurser och annan undervisning

Det förs även en debatt om skriv- och läsinlärning och läsförståelse i förhållande till omfattningen av användning av digitala verktyg och lärresurser. Det finns ett visst stöd i forskning för att det är väsentligt att använda analoga verktyg. Det spelar roll att lära sig skriva med papper och penna. Det spelar roll att läsa böcker i pappersform. Det här ska naturligtvis inte utesluta digitala verktyg och lärresurser, men det är av stor vikt att fokus på det digitala inte omöjliggör de andra delarna i undervisningen och därmed kanske försämrar elevers totala kunskapsutveckling. Detta blir ju viktigt också ur perspektivet kompensatorisk skola (som berörs mer nedan).

Det har i svensk media lyfts fram att det kanske har varit för stort fokus på digitala lärresurser, framför allt i de lägre årskurserna, och att det eventuellt skett på bekostnad

av andra viktiga kunskaper inte minst inom läsning och skrivning. Vi menar att det är helt avgörande att man i kommande förslag grundar sig på aktuell forskning.

Här listar vi några studier inom området:

Delgado, P., Vargas, C., Ackerman, R., & Salmerón, L. (2018) Don't throw away your printed books: A meta-analysis on the effects of reading media on reading comprehension. *Educational Research Review*, 25, 23-38.

Dinehart (2015) Handwriting in Early Childhood Education: Current Research and future implications. *Journal of Early Childhood Literacy*, Vol 15 (1) 97-118.

Kong, Y., Seo, Y.S., & Zhai, L. (2018) Comparison of reading performance on screen and on paper: A meta-analysis, *Computers and education*, 123, 138-149.

Mangen, A., Olivier, G., Velay, J.-L. (2019) Comparing comprehension of a long text read in print book and on Kindle: Where in the text and when in the story? *Frontiers in Psychology*. ISSN 1664-1078. Volum 10. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.00038

Sana, Weston, Cepeda (2013) Laptop Multitasking hinders classroom learning for both users and nearby peers, *Computers & Education*, 62, 24-31.

Støle, H., Mangen, A., Schwippert, K. (2020) Assessing children's reading comprehension on paper and screen: A mode-effect study. *Computers & Education*. ISSN 0360-1315. Volum 151. DOI: 10.1016/j.compedu.2020.103861

Woolscheid, Sjaastad, Tømte (2016). The Impact of Digital Devices vs Pen(cil) and Paper on Primary School Students' Writing Skills – A Research Review, *Computer & Education*, 95, 19-35.

Vår förhoppning är att den plan som ska utarbetas efter att den nationella digitaliseringsstrategin är beslutad ska ha en rimlig rekommendation och att man i hög grad ska överlåta på förskollärare och lärare att bestämma när och hur digitala läresurser och verktyg ska användas.

Det innebär också att det måste finnas utrymme för skillnader för i vilka ämnen digitala resurser används. Skolverket tar upp just ämnesdidaktiska skillnader. Vi vill ändå betona vikten av dessa skillnader och att det måste vara lärarna utifrån sin profession som avgör nivå och omfattning av digitala verktyg och undervisning inom sina respektive ämnen. Det måste finnas utrymme för lärare att få ta hänsyn till såväl elevens ålder som undervisningsämne och det måste kunna finnas skillnader i vilka didaktiska val lärare gör.

Kompensatorisk skola

Vi ställer oss helt bakom principen om kompensatorisk skola. Denna princip är av grundläggande betydelse. Men den får inte innebära likriktning. Det måste inom ramen för likvärdighet också rymmas pedagogisk mångfald. Vi har nationella läroplaner som ska garantera likvärdighet. De svenska läroplanerna är redan förhållandevis detaljerade. Vi menar att när det ska utformas ytterligare riktlinjer, rekommendationer, krav mm bör man undvika alltför omfattande detaljstyrning. Det måste finnas utrymme för och tillit till hur professionen ska utforma undervisningen och verksamheterna.

Utvärdering som kan leda till beprövad erfarenhet och ökad kunskap

Vi konstaterar att den forskning som finns inom det här området ibland verkar otillräcklig och att det nästan kan sägas ha skapats två falanger som talar för större eller mindre användning av digitala verktyg i förskola och skola. När det gäller införande av nya verktyg menar vi att det kan finnas skäl att kunna iaktta en försiktighetsprincip just för att man ska hinna finna de vägar som leder till ökad kvalitet och kunskapsutveckling för barn och elever.

Det vore önskvärt om det gjordes större utvärderingar av de implementeringar som senare kommer att föreslås. Förhoppningsvis kommer den professionella frihet som förskollärare och lärare har att innebära att man väljer lite olika konkreta lösningar. Dessa skulle kunna utvärderas och jämföras. Det talas om betydelsen av beprövad erfarenhet. Det här är ett område där det vore önskvärt om det genomfördes utvärderingar på ett sådant sätt att de kunde leda till beprövad erfarenhet och i förlängningen till ökad kunskap inom det här fältet.

Avslutning

Avslutningsvis vill vi återigen påtala nödvändigheten av att förskollärare och lärare ges utrymme för professionella pedagogiska bedömningar. Det måste finnas tillit till professionen även när det gäller val av verktyg och lärresurser.

Caroline Bratt

Waldorflärarhögskolan

Maria Norberg

Waldorfskolefederationen